

Υπόθεση C-222/19

**Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως κατά το άρθρο 98,
παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου**

Ημερομηνία καταθέσεως:

8 Μαρτίου 2019

Αιτούν δικαστήριο:

Sąd Rejonowy w Opatowie (Πολωνία)

Ημερομηνία της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου:

4 Φεβρουαρίου 2019

Ενάγουσα:

BW Sp. z o.o. w B.

Εναγόμενος:

D.R.

Αντικείμενο της κύριας δίκης

Στη διαδικασία ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου για την έκδοση διαταγής πληρωμής, η ενάγουσα, ήτοι η BW Sp. z o.o. με έδρα την B., απαιτεί από τον δανειολήπτη, ο οποίος είναι καταναλωτής (στο εξής: εναγόμενος), την εξόφληση απαίτησης από λευκή συναλλαγματική που εκδόθηκε για την εξασφάλιση δανειακής σύμβασης.

Αντικείμενο και νομική βάση της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

Ερμηνεία, αφενός, του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, και, αφετέρου, των αρχών του δικαίου της Ένωσης που αφορούν την προστασία των καταναλωτών και την ισορροπία μεταξύ των αντισυμβαλλομένων σε σχέση με τον ισχύοντα στο εθνικό δίκαιο θεσμό του «ανώτατου ποσού άτοκων εξόδων πίστωσης» και τον μαθηματικό τύπο υπολογισμού του ύψους των σχετικών εξόδων της σύμβασης.

Προδικαστικό ερώτημα

Έχουν οι διατάξεις της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ 1993, L 95, σ. 29), ιδίως το άρθρο 3, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας, καθώς και οι οικείες αρχές του δικαίου της Ένωσης που αφορούν την προστασία των καταναλωτών και την ισορροπία μεταξύ των αντισυμβαλλομένων την έννοια ότι αντιτίθενται στην εισαγωγή στην εθνική έννομη τάξη του θεσμού του «ανώτατου ποσού άτοκων εξόδων πίστωσης» και του μαθηματικού τύπου για τον υπολογισμό του ύψους των εν λόγω εξόδων κατά τις διατάξεις του άρθρου 5, παράγραφος 6α, σε συνδυασμό με τις διατάξεις του άρθρου 36α, του νόμου περί καταναλωτικής πίστης (Ustawa o kredycie konsumenckim, Dz. U. 2018.993) της 12ης Μαΐου 2011, βάσει των οποίων στα έξοδα που προκύπτουν από μια σύμβαση πίστωσης, με τα οποία επιβαρύνεται ο καταναλωτής (συνολικό κόστος της πίστωσης), συνυπολογίζονται και τα έξοδα που συνεπάγεται η άσκηση της οικονομικής δραστηριότητας του επιχειρηματία;

Παρατιθέμενες διατάξεις του κοινοτικού δικαίου

Οδηγία 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές: δέκατη τρίτη αιτιολογική σκέψη, άρθρο 3, παράγραφος 1.

Παρατιθέμενες διατάξεις του εθνικού δικαίου

Νόμος περί καταναλωτικής πίστης της 12ης Μαΐου 2011 (Dz. U. 2018.993, ενοποιημένη έκδοση, στο εξής: νόμος περί καταναλωτικής πίστης) [με τους ακόλουθους ορισμούς και τύπους]:

Άρθρο 5, παράγραφος 6, του νόμου περί καταναλωτικής πίστης – συνολικό κόστος της πίστωσης – το σύνολο των εξόδων με τα οποία επιβαρύνεται ο καταναλωτής στο πλαίσιο σύμβασης πίστωσης και ιδίως:

- a) τόκοι, αμοιβές, προμήθειες, φόροι και περιθώρια κέρδους, εφόσον τα γνωρίζει ο πιστωτικός φορέας, και
- b) έξοδα παρεπόμενων παροχών, ιδίως έξοδα ασφάλισης, εφόσον η καταβολή τους απαιτείται για τη χορήγηση της πίστωσης ή για τη χορήγησή της με τους προτεινόμενους όρους, εξαιρουμένων των συμβολαιογραφικών εξόδων που επιβαρύνουν τον καταναλωτή·

Άρθρο 5, παράγραφος 6α, του νόμου περί καταναλωτικής πίστης – ποσό άτοκων εξόδων πίστωσης – το σύνολο του κόστους που επιβαρύνει τον καταναλωτή σε σχέση με τη σύμβαση καταναλωτικής πίστης, εξαιρουμένων των τόκων·

Άρθρο 5, παράγραφος 7, του νόμου περί καταναλωτικής πίστης – συνολικό ποσό πίστωσης – το ανώτατο όριο του χρηματικού ποσού το οποίο ο φορέας πίστωσης θέτει στη διάθεση του δανειολήπτη βάσει της σύμβασης πίστωσης, πλην των εξόδων που έχουν πιστωθεί· στην περίπτωση συμβάσεων στις οποίες δεν έχει οριστεί ανώτατο όριο, το άθροισμα όλων των χρηματικών ποσών που τίθενται στη διάθεση του δανειολήπτη από τον φορέα πίστωσης βάσει της σύμβασης πίστωσης, πλην των εξόδων που έχουν πιστωθεί·

Άρθρο 5, παράγραφος 8, του νόμου περί καταναλωτικής πίστης – συνολικό καταβλητέο από τον καταναλωτή ποσό – άθροισμα του συνολικού κόστους πίστωσης και του συνολικού ποσού πίστωσης.

Άρθρο 36a

- 1) Το ανώτατο ποσό άτοκων εξόδων πίστωσης υπολογίζεται με την εφαρμογή του ακόλουθου τύπου:

$$MPKK \geq (K \times 25 \%) + (K \times n/R \times 30 \%)$$

όπου οι επιμέρους συντελεστές αντιστοιχούν στα εξής:

MPKK – ανώτατο ποσό άτοκων εξόδων πίστωσης,

K – συνολικό ποσό πίστωσης,

n – χρονικό διάστημα αποπληρωμής σε ημέρες,

R – αριθμός ημερών ανά έτος.

2. Το ποσό άτοκων εξόδων πίστωσης δεν μπορεί να υπερβαίνει το συνολικό ποσό πίστωσης καθ' όλη τη διάρκεια της πίστωσης.

3. Το ποσό άτοκων εξόδων πίστωσης που προκύπτει από ορισμένη σύμβαση καταναλωτικής πίστης δεν καθίσταται απαιτητό στο μέτρο που υπερβαίνει το υπολογιζόμενο βάσει της παραγράφου 1 ανώτατο ποσό άτοκων εξόδων πίστωσης ή το συνολικό ποσό της πίστωσης.

Αστικός κώδικας της 23ης Απριλίου 1964 (Kodeks cywilny, Dz. U. 2018.1025, ενοποιημένη έκδοση, στο εξής: ΑΚ)

Άρθρο 359 ΑΚ – Τόκοι κεφαλαίου

- 1) Οφείλονται τόκοι επί ορισμένου χρηματικού ποσού μόνον εφόσον η οφειλή προκύπτει από δικαιοπραξία, από τον νόμο, από δικαστική απόφαση ή από απόφαση άλλης αρμόδιας αρχής.
- 2) Εφόσον το ύψος των τόκων δεν καθορίζεται άλλως, οφείλονται νόμιμοι τόκοι υπολογιζόμενοι με βάση το επιτόκιο αναφοράς της κεντρικής τράπεζας της Πολωνίας (Narodowy Bank Polski) συν 3,5 εκατοστιαίες μονάδες.

2¹) Το ανώτατο δικαιοπρακτικό επιτόκιο δεν μπορεί να υπερβαίνει το διπλάσιο του νόμιμου επιτοκίου σε ετήσια βάση (ανώτατο επιτόκιο).

2²) Σε περίπτωση που το δικαιοπρακτικό επιτόκιο υπερβαίνει το ανώτατο επιτόκιο οφείλονται μόνο τόκοι υπολογιζόμενοι βάσει του ανώτατου επιτοκίου.

2³) Η εφαρμογή των διατάξεων περί ανώτατου επιτοκίου δεν μπορεί να περιοριστεί ή να αποκλειστεί με σύμβαση, ακόμη και στην περίπτωση που τα μέρη έχουν επιλέξει αλλοδαπό δίκαιο. Στην περίπτωση αυτή ισχύουν οι διατάξεις του νόμου.

Άρθρο 481 ΑΚ – Τόκοι λόγω υπερημερίας περί την εκπλήρωση της παροχής

1) Σε περίπτωση που ο οφειλέτης βρίσκεται σε υπερημερία εκπλήρωσης χρηματικής παροχής, ο δανειστής μπορεί να απαιτήσει τόκους για το χρονικό διάστημα κατά το οποίο ο οφειλέτης είναι υπερήμερος, ακόμη και όταν ο ίδιος δεν υπέστη ζημία ή η υπερημερία οφείλεται σε γεγονότα για τα οποία δεν ευθύνεται ο οφειλέτης.

2) Εάν δεν έχει καθοριστεί το επιτόκιο υπερημερίας οφείλονται νόμιμοι τόκοι υπολογιζόμενοι με βάση το επιτόκιο αναφοράς της κεντρικής τράπεζας της Πολωνίας, συν 5,5 εκατοστιαίες μονάδες. Ωστόσο, εάν η απαίτηση τοκίζεται με υψηλότερο επιτόκιο, ο δανειστής μπορεί να απαιτήσει τόκους υπερημερίας με βάση το εν λόγω υψηλότερο επιτόκιο.

2¹) Το επιτόκιο υπερημερίας δεν μπορεί να υπερβαίνει το διπλάσιο του νόμιμου επιτοκίου υπερημερίας σε ετήσια βάση (ανώτατο επιτόκιο υπερημερίας).

2²) Σε περίπτωση που το επιτόκιο υπερημερίας υπερβαίνει το ανώτατο επιτόκιο υπερημερίας, οφείλονται μόνο τόκοι υπολογιζόμενοι με βάση το ανώτατο επιτόκιο υπερημερίας.

2³) Η εφαρμογή των διατάξεων περί ανώτατου επιτοκίου υπερημερίας δεν μπορεί να περιοριστεί ή να αποκλειστεί με σύμβαση, ακόμη και στην περίπτωση που τα μέρη έχουν επιλέξει αλλοδαπό δίκαιο. Στην περίπτωση αυτή ισχύουν οι διατάξεις του νόμου.

Άρθρο 385¹ ΑΚ – Μη επιτρεπτές συμβατικές ρήτρες

1) Οι ρήτρες σύμβασης που συνάπτεται με καταναλωτή οι οποίες δεν αποτέλεσαν αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης δεν δεσμεύουν τον καταναλωτή εάν διαμορφώνουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του κατά τρόπο που αντιβαίνει στα χρηστά ήθη και πλήττει σοβαρά τα συμφέροντά του (μη επιτρεπτές συμβατικές ρήτρες). Αυτό δεν ισχύει για ρήτρες που καθορίζουν τις κύριες παροχές των συμβαλλομένων μερών, ιδίως την τιμή ή την αμοιβή, εφόσον είναι διατυπωμένες με σαφήνεια.

2) Εάν μια συμβατική ρήτρα δεν είναι δεσμευτική για τον καταναλωτή σύμφωνα με την παράγραφο 1, η σύμβαση παραμένει κατά τα λοιπά δεσμευτική για τα συμβαλλόμενα μέρη.

3) Ως συμβατικές ρήτρες οι οποίες δεν αποτέλεσαν αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης νοούνται οι ρήτρες το περιεχόμενο των οποίων δεν έχει επηρεάσει πραγματικά ο καταναλωτής. Αυτό ισχύει ιδίως για συμβατικές ρήτρες οι οποίες αποτελούν γενικούς όρους συναλλαγών οι οποίοι προτάθηκαν στον καταναλωτή από τον αντισυμβαλλόμενο.

4) Το βάρος απόδειξης του ισχυρισμού ότι ορισμένη ρήτρα αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης βαρύνει αυτόν ο οποίος τον προβάλλει.

Άρθρο 385² [Κρίσιμος χρόνος για την αξιολόγηση της συμβατότητας ορισμένης ρήτρας με τα χρηστά ήθη]

Άρθρο 385³ Απαρίθμηση μη επιτρεπτών ρητρών

3. Σε περίπτωση αμφιβολίας, θεωρούνται μη επιτρεπτές συμβατικές ρήτρες αυτές που ιδίως

[...]

2) αποκλείουν ή περιορίζουν σημαντικά την ευθύνη έναντι του καταναλωτή για τη μη εκπλήρωση ή την πλημμελή εκπλήρωση υποχρέωσης·

3) αποκλείουν ή περιορίζουν σημαντικά τον συμψηφισμό απαιτήσεων του καταναλωτή με την απαίτηση του αντισυμβαλλομένου·

4) περιέχουν διατάξεις, το περιεχόμενο των οποίων δεν μπορούσε να πληροφορηθεί ο καταναλωτής πριν από τη σύναψη της σύμβασης·

[...]

11) παρέχουν μόνο στον αντισυμβαλλόμενο του καταναλωτή το δικαίωμα να κρίνει τη συμβατότητα της παροχής με τη σύμβαση·

12) αποκλείουν την υποχρέωση επιστροφής χρηματικών ποσών τα οποία κατέβαλε ο καταναλωτής για παροχή η οποία δεν εκπληρώθηκε εν όλω ή εν μέρει, στην περίπτωση που ο καταναλωτής αρνείται να συνάψει ή να εκτελέσει τη σύμβαση·

13) στερούν από τον καταναλωτή το δικαίωμα να απαιτήσει την επιστροφή παροχής η οποία εκπληρώθηκε πριν από την παροχή του αντισυμβαλλομένου, σε περίπτωση καταγγελίας ή λύσης της σύμβασης ή υπαναχώρησης των αντισυμβαλλομένων από αυτή·

14) στερούν μόνο από τον καταναλωτή το δικαίωμα λύσης ή καταγγελίας της σύμβασης ή υπαναχώρησης από αυτή·

[...]

16) υποχρεώνουν μόνο τον καταναλωτή στην καταβολή ορισμένου ποσού σε περίπτωση που αρνηθεί να συνάψει ή να εκτελέσει τη σύμβαση·

[...]

19) χορηγούν μόνο στον αντισυμβαλλόμενο του καταναλωτή το δικαίωμα να τροποποιεί μονομερώς και χωρίς σοβαρό λόγο τα βασικά χαρακτηριστικά της παροχής·

20) δίνουν το δικαίωμα στον αντισυμβαλλόμενο του καταναλωτή να καθορίζει ή να τροποποιεί την τιμή ή την αμοιβή μετά τη σύναψη της σύμβασης, χωρίς να χορηγείται στον καταναλωτή το δικαίωμα υπαναχώρησης από τη σύμβαση·

[...]

Σύντομη παρουσίαση των πραγματικών περιστατικών και της διαδικασίας

Η ενάγουσα συνήψε στις 8 Μαρτίου 2018 σύμβαση δανείου (σύμβαση καταναλωτικής πίστης) με τον εναγόμενο, βάσει της οποίας ο τελευταίος υποχρεούτο να καταβάλει το ποσό των 9 225,00 ζλότι πλέον συμβατικών τόκων υπολογιζόμενων βάσει κυμαινόμενου επιτοκίου (κατά τον χρόνο σύναψης της σύμβασης 10 % ετησίως). Το ως άνω ποσό συνίστατο από το συνολικό ποσό του δανείου ύψους 4 500,00 ζλότι (χρηματικό ποσό που χορηγήθηκε στον δανειολήπτη) και τα συνολικά έξοδα δανείου ύψους 4 725,00 ζλότι, ήτοι τους συμβατικούς τόκους επί του κεφαλαίου για τη συνολική διάρκεια του δανείου (900 ζλότι), προμήθεια χορήγησης δανείου (1 125,00 ζλότι) και έξοδα διαχείρισης δανείου (2 700,00 ζλότι). Το πραγματικό ετήσιο επιτόκιο καθορίστηκε στο 119,42 %. Η σύμβαση συνομολογήθηκε για χρονικό διάστημα δύο ετών και συμφωνήθηκε η αποπληρωμή της οφειλής σε 24 μηνιαίες δόσεις.

Το προβλεπόμενο στη σύμβαση ανώτατο ποσό εξόδων πίστωσης ανερχόταν στο ποσό των 3 825,00 ζλότι και περιελάμβανε προμήθεια για τη χορήγηση και τη διαχείριση του δανείου. Το ύψος του κόστους πίστωσης υπολογίστηκε βάσει του διαλαμβανόμενου στο άρθρο 36α του νόμου περί καταναλωτικής πίστης τύπου και δεν αποτέλεσε αντικείμενο συμφωνίας μεταξύ των συμβαλλομένων. Η ίδια η σύμβαση βασίζεται σε προδιατυπωμένους γενικούς όρους συναλλαγών. Η αποπληρωμή του δανείου εξασφαλίστηκε με την έκδοση λευκής συναλλαγματικής.

Η ενάγουσα κατήγγειλε τη σύμβαση λόγω μη καταβολής των συμφωνημένων δόσεων του δανείου.

Η ενάγουσα άσκησε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου αγωγή κατά του εναγομένου για την καταβολή του ποσού των 7 311,90 ζλότι, πλέον του νόμιμου

τόκου υπερημερίας, και ζήτησε ταυτόχρονα την έκδοση διαταγής πληρωμής με την σχετική ειδική διαδικασία βάσει της λευκής συναλλαγματικής. Με αίτηση του δικαστηρίου η ενάγουσα προσκόμισε τη σύμβαση δανείου, το πρόγραμμα αποπληρωμής των δόσεων και τη δήλωση της συναλλαγματικής.

Σύμφωνα με όσα διευκρίνισε η ενάγουσα στις προτάσεις της, η προμήθεια για τη χορήγηση του δανείου (25 % του συνολικού ποσού της πίστωσης κατά την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 7, του νόμου περί καταναλωτικής πίστης) περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, την αμοιβή του μεσίτη πίστωσης, τα έξοδα πρόσβασης στα συστήματα ελέγχου της οικονομικής κατάστασης του δανειολήπτη και τα έξοδα για την αμοιβή των εργαζομένων που ασχολήθηκαν με τη χορήγηση του δανείου. Τα έξοδα διαχείρισης του δανείου (30 % του συνολικού ετήσιου ποσού του δανείου) συνίστανται στα έξοδα που συνεπάγεται η απασχόληση των εργαζομένων που διενεργούσαν τις εγγραφές των δόσεων αποπληρωμής, χειρίζονταν τη γραμμή εξυπηρέτησης πελατών και συνέτασσαν επιστολές για τους οφειλότες, από τα έξοδα λειτουργίας του γραφείου, τα έξοδα πρόσβασης στο σύστημα του γραφείου οικονομικών πληροφοριών (Biuro Informacji Gospodarczej) και του γραφείου πιστωτικών πληροφοριών (Biuro Informacji Kredytowej) και άλλα παρόμοια. Η ενάγουσα αρνήθηκε να υπολογίσει το ύψος των εξόδων που αφορούν τη σύναψη της συμβάσεως με τον εναγόμενο και την εκτέλεση αυτής και επεσήμανε ότι οι προμήθειες υπολογίστηκαν σύμφωνα με το άρθρο 36a του νόμου περί καταναλωτικής πίστης και τον εκεί διαλαμβανόμενο τύπο.

Ο εναγόμενος ζήτησε την απόρριψη της αγωγής.

Ουσιώδεις ισχυρισμοί των διαδίκων της κύριας δίκης

Κατά την ενάγουσα, οι προμήθειες υπολογίστηκαν νομίμως, συνάδουν με τις διατάξεις του άρθρου 36a του νόμου περί καταναλωτικής πίστης και δεν μπορούν επομένως να χαρακτηριστούν παράνομες, δεν υφίσταται δε ιδίως παράβαση του άρθρου 385¹, παράγραφος 1, του άρθρου 58 και του άρθρου 359, παράγραφος 2¹, του ΑΚ. Οι συμβατικές ρήτρες που προβλέπουν το ύψος της προμήθειας αναπαρήγαγαν απλά τις διατάξεις του νόμου και δεν μπορούν για τον λόγο αυτόν να θεωρηθούν καταχρηστικές. Οι διατάξεις του αστικού κώδικα σχετικά με το ανώτατο επιτόκιο δεν απαγορεύουν στα συμβαλλόμενα μέρη να συμφωνήσουν, πέραν των τόκων, και άλλο είδος αμοιβής. Το δικαίωμα αμοιβής του πιστωτικού φορέα περιορίζεται μόνο εμμέσως με τον καθορισμό ανώτατου ποσού άτοκων εξόδων πίστωσης. Η προμήθεια που χρεώνει ο πιστωτικός φορέας αποτελεί αντιστάθμιση για τον αυξημένο κίνδυνο μη εξυπηρέτησης του δανείου και για τη χρηματοδότηση του κεφαλαίου. Επιπλέον, η καταβολή της προμήθειας θα πρέπει να θεωρηθεί ως η βασική παροχή του δανειολήπτη, πράγμα που αποκλείει τον έλεγχο της καταχρηστικότητας της συγκεκριμένης συμβατικής ρήτρας.

Ο εναγόμενος υποστήριξε ότι η συναφθείσα σύμβαση παραβιάζει το άρθρο 385¹, παράγραφος 1, το άρθρο 58 και το άρθρο 359, παράγραφος 2¹, του ΑΚ.

Συνοπτική έκθεση του σκεπτικού της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

Ο θεσμός του ανώτατου ποσού άτοκων εξόδων πίστωσης εισήχθη στο πολωνικό δίκαιο με το άρθρο 5, παράγραφος 6α, και το άρθρο 36α του νόμου περί καταναλωτικής πίστης με σκοπό την αύξηση του επιπέδου προστασίας των καταναλωτών οι οποίοι χρησιμοποιούν χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες καταναλωτικής πίστης που παρέχουν προμηθευτές οι οποίοι δεν υποχρεούνται να λάβουν άδεια από την επιτροπή χρηματοπιστωτικής εποπτείας (Komisja Nadzoru Finansowego). Οι εν λόγω προμηθευτές τηρούν μεν τις διατάξεις περί του ανώτατου ορίου επιτοκίου, παράλληλα όμως απαιτούν υψηλές προμήθειες και επιπρόσθετες άτοκες αμοιβές. Το αποτέλεσμα, συνεπώς, στο οποίο οδηγούν τέτοιου είδους πρακτικές είναι το συνολικό κόστος που επιβαρύνει τον οφειλέτη να υπερβαίνει σε πολλές περιπτώσεις το ύψος του χορηγηθέντος δανείου ή πίστωσης. Οι ανωτέρω διατάξεις τέθηκαν σε ισχύ στις 11 Μαρτίου 2016 και είναι αναγκαστικού δικαίου. Ο μαθηματικός τύπος υπολογισμού του ανώτατου άτοκου ποσού κόστους πίστωσης θεσπίστηκε με το άρθρο 36α του νόμου περί καταναλωτικής πίστης επί τη βάσει της παραδοχής ότι το ύψος του ανώτατου ποσού άτοκων εξόδων πίστωσης πρέπει να υπολογίζεται κατά τρόπο ώστε οι πιστωτικοί φορείς να είναι σε θέση να φέρουν το κόστος της επαγγελματικής τους δραστηριότητας και να εξασφαλίζεται η κερδοφορία τους. Τα ποσοστιαία μεγέθη του μαθηματικού τύπου, ήτοι το 25 % και το 30 %, καθορίστηκαν με τρόπο ώστε να καλύπτεται το λειτουργικό κόστος της παροχής του δανείου από τον δανειστή, καθώς και ο κίνδυνος μη εξυπηρέτησης του δανείου. Το ανώτατο ποσό άτοκων εξόδων πίστωσης που υπολογίζεται με βάση τον εν λόγω τύπο αποτελεί συνάρτηση της διάρκειας του δανείου και κυμαίνεται από το 25 % έως το 100 % του συνολικού ποσού του δανείου.

Η πρόθεση να καθοριστεί ανώτατο όριο όσον αφορά το κόστος με το οποίο πρέπει να επιβαρύνεται ο καταναλωτής σε σχέση με ορισμένη σύμβαση πίστωσης είναι θεμιτή και συνάδει με το επίπεδο προστασίας καταναλωτών που απαιτεί το δίκαιο της Ένωσης. Αμφιβολίες γεννά όμως ο τρόπος υλοποίησής της, ήτοι η θέσπιση τύπου για τον υπολογισμό του ανώτατου ποσού άτοκων εξόδων πίστωσης, βάσει του οποίου ακόμη και τα έξοδα που συνεπάγεται η οικονομική δραστηριότητα του επιχειρηματία συνυπολογίζονται στο κόστος χορήγησης της πίστωσης ή του δανείου. Ο εθνικός νομοθέτης κατατάσσει στα έξοδα του δανείου ή της πίστωσης όχι μόνο τα έξοδα σύναψης και εκτέλεσης της σχετικής σύμβασης, αλλά ακόμη και τα έξοδα ορισμένης οικονομικής δραστηριότητας (π.χ. έξοδα τήρησης βάσης δεδομένων πελατών, αμοιβή εργαζομένων, επιχειρηματικός κίνδυνος και άλλα βάρη τα οποία πρέπει φέρει η επιχείρηση) η οποία δεν συνδέεται από τη φύση της με συγκεκριμένη σύμβαση πίστωσης. Η θέσπιση τέτοιου είδους νομικών ρυθμίσεων συνεπάγεται τη δυνατότητα επιβολής εξόδων στον καταναλωτή τα οποία πρέπει να βαρύνουν τον ίδιο τον επιχειρηματία στο πλαίσιο της οικονομικής του δραστηριότητας. Δεν είναι επιτρεπτή η επιβάρυνση του καταναλωτή με το σύνολο των εξόδων της οικονομικής δραστηριότητας του επιχειρηματία όταν τα εν λόγω έξοδα δεν εμπίπτουν στην έννοια του συνολικού κόστους της πίστωσης κατά το άρθρο 3, στοιχείο ζ), της οδηγίας 2008/48/EK. Η ενδεικτική απαρίθμηση των εν λόγω επιβαρύνσεων στη συγκεκριμένη διάταξη,

ήτοι τόκοι, προμήθειες, φόροι, κάθε άλλου είδους αμοιβές και ασφάλιστρα δικαιολογεί το συμπέρασμα ότι στον καταναλωτή μπορούν να επιβληθούν μόνο τα έξοδα που προκύπτουν από τη σύναψη και την εκτέλεση συγκεκριμένης σύμβασης πίστωσης. Δεν μπορούν αντίθετα να του επιβληθούν οικονομικά βάρη που συνδέονται με την οικονομική δραστηριότητα του επιχειρηματία. Είναι σαφές ότι ο πιστωτικός φορέας πρέπει να εξασφαλίζει τα απαραίτητα υλικά μέσα και το ανθρώπινο δυναμικό ώστε η επιχείρηση να είναι γενικά σε θέση να ασκεί αυτού του είδους την οικονομική δραστηριότητα. Αυτή την άποψη φαίνεται να υποστηρίζει το Δικαστήριο στην απόφαση της 16ης Ιανουαρίου 2014, *Constructora Principado* (C-226/12), στην οποία κρίνει ανεπίτρεπτη τη μετακύλιση στον καταναλωτή της υποχρέωσης του επιχειρηματία να καταβάλει τον φόρο υπεραξίας ακινήτων, επισημαίνοντας ότι τέτοιου είδους ρυθμίσεις μπορεί να υποδηλώνουν την ύπαρξη «σημαντικής ανισορροπίας» κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές. Οι διατάξεις του άρθρου 5, παράγραφος 6α, και του άρθρου 36α του νόμου περί καταναλωτικής πίστης προβλέπουν αντίθετα τη δυνατότητα επιβάρυνσης του καταναλωτή τόσο με το ανώτατο ποσό άτοκων εξόδων πίστωσης όσο και με το ποσό των τόκων, ενώ δεν υφίσταται σχέση μεταξύ των δύο επιβαρύνσεων. Τούτο έχει σαν αποτέλεσμα το συνολικό κόστος της πίστωσης να είναι υψηλότερο από το ποσό της πίστωσης καθαυτό, πράγμα για το οποίο η υπό κρίση υπόθεση μπορεί να χρησιμεύσει ως παράδειγμα.

Η θέσπιση ρυθμίσεων στην εθνική έννομη τάξη με τις οποίες επιτρέπεται η επιβάρυνση του καταναλωτή με έξοδα πίστωσης τα οποία υπερβαίνουν ή πλησιάζουν το συνολικό ποσό της πίστωσης ή ισούνται με αυτό δεν συνάδει με τους σκοπούς και τις βασικές αρχές της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ. Νομικές ρυθμίσεις τέτοιου είδους προκαλούν σημαντική ανισορροπία μεταξύ των συμβατικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων μερών εις βάρος του καταναλωτή. Πράγματι, σκοπός της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου είναι να αντικαταστήσει την τυπική ισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων μερών με μια ουσιαστική ισορροπία και να αποκαταστήσει την ισότητα μεταξύ των τελευταίων. Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας, το οποίο αποτελεί διάταξη αναγκαστικού δικαίου, βάσει της οποίας οι καταχρηστικές συμβατικές ρήτρες δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές, διασφαλίζει την εκπλήρωση του σκοπού αυτού. Δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι υπάρχει ουσιαστική και όχι μόνο τυπική ισορροπία μεταξύ των υποχρεώσεων του δανειστή και του καταναλωτή όταν η υποχρέωση του δανειστή συνίσταται αποκλειστικά στη διάθεση του συμφωνημένου χρηματικού ποσού στον καταναλωτή, ενώ ο τελευταίος έχει την υποχρέωση να αποπληρώσει το εν λόγω ποσό, πλέον τόκων, και να καταβάλει τα έξοδα της πίστωσης, τα οποία ισούνται με το ποσό αυτής ή υπολείπονται ελάχιστα του εν λόγω ποσού.

Κατά την άποψη του εθνικού δικαστηρίου, ο τύπος υπολογισμού του ανώτατου ποσού άτοκων εξόδων πίστωσης που προβλέπεται στον νόμο περί καταναλωτικής πίστης δεν περιέχει κανένα στοιχείο βάσει του οποίου θα μπορούσε εύλογα να συνδεθεί το ποσό της πίστωσης με το ύψος των εξόδων και το κέρδος του

δανειστή. Τα στοιχεία που αφορούν το ύψος και τη διάρκεια του δανείου δεν αρκούν για τον καθορισμό των εξόδων σε ύψος το οποίο θα εξασφάλιζε συμβατική ισορροπία μεταξύ των συμβαλλομένων και ισοδυναμία των εκατέρωθεν παροχών, καθώς οι βασικοί συντελεστές του εν λόγω τύπου εκφράζονται σε ποσοστά. Με την εφαρμογή του συγκεκριμένου τύπου, το ποσό άτοκων εξόδων πίστωσης ανέρχεται για πίστωση διάρκειας μίας ημέρας σε ποσοστό 25 % του συνολικού ποσού της πίστωσης, ενώ για διάρκεια τριών ετών αγγίζει το 100 % του συνολικού ποσού πίστωσης. Διαπιστώνεται σημαντική ανισορροπία κατά την έννοια του άρθρου 3 της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ κατά πρώτον επειδή ο καταναλωτής επιβαρύνεται με έξοδα τα οποία κατ' αρχήν δεν πρέπει να φέρει, και συγκεκριμένα με το σύνολο των εξόδων της οικονομικής δραστηριότητας του επιχειρηματία, και κατά δεύτερον επειδή δεν υπάρχει επαρκής σχέση μεταξύ των πραγματικών υπηρεσιών που παρέχει ο δανειστής στον καταναλωτή προς το αποκλειστικό συμφέρον του τελευταίου και των εξόδων που επιβάλλονται στον δανειολήπτη. Εν προκειμένω, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η λειτουργία κέντρου εξυπηρέτησης πελατών, η απασχόληση εργαζομένων, η παροχή από τον δανειστή κατάλληλης υποδομής και πρόσβασης σε βάσεις δεδομένων με δυσκολία μπορεί να θεωρηθεί πραγματική παροχή υπηρεσιών στον καταναλωτή. Στη συγκεκριμένη περίπτωση πρόκειται για μέτρα, τα οποία δεν αποτελούν υπηρεσίες οι οποίες πράγματι παρέχονται προς το αποκλειστικό συμφέρον του καταναλωτή ως συμβαλλόμενου μέρους σε συγκεκριμένη σύμβαση.

Το αίτημα του δικαστηρίου για την τεκμηρίωση των πραγματικών εξόδων που συνδέονται με τη σύμβαση πίστωσης, την ανάλυση του λόγου για τον οποίο χρεώθηκαν οι αμοιβές και την αιτιολόγηση του ύψους τους ικανοποιείται συνήθως με την παράθεση του μαθηματικού τύπου για τον υπολογισμό του ανώτατου ποσού άτοκων εξόδων πίστωσης και την παραπομπή στην αιτιολογική έκθεση του τροποποιητικού νόμου. Τα έξοδα που σχετίζονται με τη σύναψη και την εκτέλεση τέτοιου είδους συμβάσεων είναι κατά κανόνα ασήμαντα. Περιορίζονται συνήθως στη συμβολική αξιολόγηση της φερεγγυότητας του πιθανού πελάτη και την κατάρτιση της σύμβασης, της λευκής συναλλαγματικής και της σχετικής δήλωσης. Στην πλειοψηφία τους, οι πιστώσεις και τα δάνεια αυτά χορηγούνται σε υπερχρεωμένα πρόσωπα. Στις περιπτώσεις αυτές δεν παρέχεται άλλη ασφάλεια πλην μιας λευκής συναλλαγματικής.

Η αξιολόγηση του τρόπου με τον οποίο λειτουργούν στην πράξη οι διατάξεις που αφορούν το ποσό άτοκων εξόδων πίστωσης οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η συγκεκριμένη ρύθμιση δεν συνέβαλε στην αύξηση του επιπέδου προστασίας του καταναλωτή, τα πλεονεκτήματα δε που προκύπτουν από αυτή αποδείχθηκαν απατηλά. Το εθνικό δικαστήριο είναι της άποψης ότι η συγκεκριμένη ρύθμιση έχει ως συνέπεια την επιβάρυνση του καταναλωτή όχι μόνο με τα έξοδα που συνεπάγεται η σύμβαση πίστωσης, αλλά και με αυτά που συνεπάγεται η οικονομική δραστηριότητα του δανειστή ή του φορέα πίστωσης. Από συμβάσεις που προσκομίστηκαν σε δικαστικές διαδικασίες προκύπτει σαφώς ότι ο διαλαμβανόμενος στο άρθρο 36α του νόμου περί καταναλωτικής πίστης τύπος εφαρμόζεται ευρέως και αποτελεί το μοναδικό κριτήριο για τον καθορισμό του

ύψους του ποσού άτοκων εξόδων πίστωσης. Στην πράξη, τα έξοδα της σύμβασης καθορίζονται κατ' αποκοπή βάσει του εν λόγω τύπου, πράγμα που οδηγεί σε υπερβολική επιβάρυνση του καταναλωτή και προσπορισμό μη δικαιολογημένων ωφελημάτων από τον δανειστή.

Η εν λόγω ρύθμιση έχει επίσης ως συνέπεια να περιορίζεται ριζικά η δυνατότητα να ελέγχονται συμβατικές ρήτρες, οι οποίες προβλέπουν τέτοιου είδους υποχρεώσεις και καθορίζουν το ύψος αυτών βάσει του εν λόγω τύπου, σχετικά με το κατά πόσο είναι καταχρηστικές ή είναι ανίσχυρες επειδή αντίκεινται σε νομοθετικές ρυθμίσεις, κατά πόσο χρησιμοποιούνται για την καταστρατήγηση του νόμου ή παραβιάζουν τις βασικές αρχές της κοινωνικής συμβίωσης. Μετά την έναρξη ισχύος των ρυθμίσεων σχετικά με το ανώτατο ποσό άτοκων εξόδων πίστωσης παρατηρείται πράγματι έντονα η τάση στη νομολογία των πολωνικών δικαστηρίων να μην κρίνεται επιτρεπτός ο έλεγχος συμβατικών ρητρών οι οποίες αφορούν το ποσό άτοκων εξόδων πίστωσης σε σχέση με την καταχρηστικότητα ή την ανισχυρότητά τους, όταν το ύψος των εξόδων υπερβαίνει το ανώτατο όριο που ορίζει ο νόμος. Αυτή η άποψη στηρίζεται στη σωστή θεώρηση ότι συμβατικές ρήτρες οι οποίες συνάδουν με τον νόμο και τηρούν τους προβλεπόμενους από αυτόν περιορισμούς δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ανίσχυρες ή καταχρηστικές.

Υπέρ της άποψης αυτής συνηγορεί το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ, καθώς και η δέκατη τρίτη αιτιολογική της σκέψη. Ομολογουμένως, συμβατικές ρήτρες οι οποίες καθορίζουν το ύψος των υποχρεώσεων με τις οποίες επιβαρύνεται ο καταναλωτής βάσει των οικείων συμβάσεων, περιλαμβανομένης και της συναφθείσας σύμβασης στην υπό κρίση υπόθεση, συνάδουν με τις εθνικές διατάξεις, καθώς το ύψος των συγκεκριμένων παροχών καθορίζεται σύμφωνα με τον μαθηματικό τύπο του άρθρου 36α του νόμου περί καταναλωτικής πίστης και δεν υπερβαίνει το ανώτατο όριο που καθορίζεται σε αυτό. Λαμβανομένων υπόψη των αιτιολογικών σκέψεων της οδηγίας, αποκλείεται επομένως καταρχήν ο έλεγχος των εν λόγω ρητρών. Στην παρούσα νομική κατάσταση, η διαπίστωση της νομιμότητας του ύψους του ποσού άτοκων εξόδων πίστωσης αποκλείει πράγματι τον έλεγχο των ρητρών που αφορούν τις συγκεκριμένες παροχές όσον αφορά την καταχρηστικότητά τους. Δεν λαμβάνεται εν προκειμένω υπόψη το ζήτημα της ισοδυναμίας των παροχών των συμβαλλομένων ούτε και ελέγχεται αν πράγματι ο δανειστής παρέχει στον καταναλωτή και προς το αποκλειστικό συμφέρον του τελευταίου υπηρεσίες ως αντάλλαγμα για την προβλεπόμενη αμοιβή ή αν υφίσταται ουσιαστική και όχι μόνο τυπική ισορροπία μεταξύ των συμβατικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων. Η κατάσταση αυτή φαίνεται να μην συνάδει με το σκεπτικό στο οποίο βασίζεται η οδηγία και με την αρχή ότι ο εθνικός δικαστής οφείλει να εξετάζει αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα των οικείων συμβατικών ρητρών που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας και, πράττοντας τούτο,

να αποκαθιστά την υφιστάμενη μεταξύ καταναλωτή και επιχειρηματία ανισότητα.¹

Κατά την άποψη του εθνικού δικαστηρίου, είναι αναγκαίο να υποβληθεί η παρούσα αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκειμένου να αρθεί η προεκτεθείσα αμφιβολία και να καταστεί δυνατή η έκδοση αποφάσεως στην υπό κρίση υπόθεση. Η απάντηση στο εν λόγω ερώτημα θα επηρεάσει άμεσα τον προσδιορισμό του οικονομικού βάρους το οποίο επιτρέπεται να επιβληθεί στον καταναλωτή όσον αφορά το κόστος της πίστωσης. Η απάντηση καθίσταται αναγκαία, καθώς το Δικαστήριο δεν έχει εκφραστεί ευθέως επί των εν λόγω ζητημάτων και η εθνική νομολογία ποικίλλει σε μεγάλο βαθμό, γεγονός που επηρεάζει αρνητικά την υλοποίηση των σκοπών της οδηγίας και περιορίζει έντονα την αποτελεσματικότητα των νομοθετικών ρυθμίσεων της Ένωσης.

¹ Απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση Banif Plus Bank, C-472/11, και εκεί μνημονευόμενη νομολογία.